

Еутаназија – Чему журба?

Потпуно је нормално да нека друштвена заједница временом мења своје обичаје. Док су оне постојале на обичајном праву за промене су требале да прођу генерације. Динамичан економски раст светске заједнице данас, тражи од људи да се исто тако брзо прилагођавају у домену социјалне сфере и законодавства. Готово свакодневно отварање нових тема збуњује конзервативно опредељене, а оне друге носи на крилима промене брже него што захтевају околности. До скоро хомосексуалност третирана као девијантно понашање уздиже се до тога да треба да се буде поносан на такву особину, истополни бракови, разни облици дискриминације, где се читави народи кажњавају због тобожње опасности по остали свет, при чему је та опасност медијски и на сваки други начин фабрикована, постају наша свекодневница. У таквом окружењу функционише наше данашње друштво које се бори између тога да савлада неке давно превазиђене ствари из прошлости и да прихвати још увек неприхваћене, а наметане, ствари оних који пројектују садашњост и будућност у светским оквирима. У условима где приватна лекарска пракса у постсоцијалистичком периоду постоји двадесет пет година, где се у првих петнаест година помиње само једним чланом Закона, а других десет ради припрема за њену инкорпорацију у здравствени систем, један званични високи владин функционер изјављује да држава не зна шта има у приватној пракси¹. Треба ли таквом систему наметнути врло непријатан проблем еутаназије. Можда би се лако прешло преко немања компјутера, па можда спокојно и прихватила полемика о еутаназији да није једне још кардиналније чињенице везане челичним ланцима за овај проблем. Корупција. Она полако али сигурно разједа наш здравствени систем, који је од стране оних на које се угледамо окарактерисан веома негативном оценом па смо на самом дну лествице. Дакле, у условима кад још увек постоје реликти социјалистичке свести, који се мешају са недовољно артикулисаним елементима неолибералне свести, имамо законодавство у здравству које је ближе неуређеном него уређеном систему вредности. Циљ овога размишљања и јесте био да се сагледа шта наводи наше законодавце да прво гутају “највећу жабу”².

Свакако ће се неко успротивити чињеници да проблем еутаназије третирам као један од

¹ “Неке ординације немају ни компјутер.”- цитирам његове речи. Заборавља се при том да су у том периоду све ординације и институције приватне праксе морале да се региструју три пута код државног органа и то први пут код инспекцијских служби, а други пут у АПР-у. Трећа регистрација није у правом смислу код државног органа него у Комори коју је основала држава. Додајмо томе чињеницу да се два пута годишње подноси Извештај Заводу за Јавно здравље о броју прегледа и кадровима, при чему је један од образаца из осамдесетих прошлог века који нас третира као Основну организацију удруженог рада.

² Речи покојног премијера Ђинђића, који је тиме апострофирао да увек треба прво решавати највећи проблем.

највећих у домену медицинског законодавства, али чињенице су неумољиве. Предпоставимо да смо савршено уредили односе у друштву, односно да смо се определили за систем вредности по “западном” или “источном”³ моделу, па да смо саобразно томе донели законе у здравству који се поштују и функционишу складно. Какви нас изазови очекују у законодавству, а какви у оном другом, етичком делу због саме еутаназије?

Сваки закон има претензије да уреди односе унутар неке заједнице. Да би то постигао, мора да важи за све грађане, да покрива целу територију заједнице и да има јасну хијерархијску повезаност са другим законима и другим правним актима. Поред тога, правне норме имају обавезујући карактер и њихово непоштовање повлачи одређене санкције. Пошто је функционисање једног друштва јако повезано са моралом средине и осећањем правде, то можемо да говоримо о “правди по закону” или о правди и неправди закона⁴. Поред тога што мора да обезбеди средства за сопствено спровођење, закон мора да обезбеди ко ће да га извршава. Веће или мање поштовање постојећих моралних норми у друштву при доношењу законских прописа имаће јасан ехо у односу грађана према тим прописима, а то ће да има индиректан однос на казнену политику. При том мислим да је неспорна чињеница да моралне норме према једном проблему постоје и пре доношења законских, као и да се оне тешко мењају и ако су у колизији са законским нормама.

Шта се означава појмом еутаназије? Историјски гледано појам је старогрчког порекла⁵ и означава лепу, добру смрт, а ако се не преводи дословно, у жаргону, означава *лаку* смрт. Значи еутаназија би подразумевала такву ситуацију где би човек из стања живота у стање смрти прешао на један брз, тренутан и безболан начин. Присталице еутаназије би рекле да се умре на достојанствен начин. Смрт као и све везано за живот има много лица. Која су то животна стања којима би требала да предодређују еутаназију? Веома је тешко и готово немогуће назначити их таксативно, али за сада једина група стања за које се залажу наше присталице еутаназије⁶ је стање организма који не би могао да функционише без медицинске помоћи, при чему се инсистира на одустајању од исте.

Прву замку у таквој поставци ствари уочио је и у свом раду изложио Џејмс Рејчелс⁷ који се пита да ли онај који наводно ништа не чини у супротности са природним током ствари, ипак нешто чини, односно да ли је његово нечињење по резултату слично чињењу. Одавде имамо

3 Либерално демократски систем односа или односи саобразни оним у државама са декларисаним социјалистичким уређењем

4 Харт Х.Л.А (1975): 27-33

5 Εὐ (добар, леп) τανατος (смрт)

6 Мисли се на присталице еутаназије у Србији

7 Rachels J. (1975): 78-80

дилему. Да ли ћемо да се према еутаназији одредимо као према неком **чињењу** или **принципијелном проблему** који се касније може успоставити или неуставити као законска обавеза? Ако је посматрамо као чињење тада морамо да обрадимо три елемента. **Први је ко?** Ко може да буде подвргнут еутаназији са свим условима који морају да се стекну? Ко процењује те услове? Ко доноси одлуку? **Други, ко спроводи одлуку?** Да ли мора да буде обезбеђено присуство родбине или других здравствених радника? Ако се дозволи активна еутаназија, чиме ће се вршити? **Трећи, да ли ће то бити обавезујућа норма понашања за све лекаре?** Сви ови “ко” и “ако” релативно лако могу законски да буду апострофирани сем одлуке ко може да буде кандидат за еутаназију и да ли ће сви лекари да пристану да буду извршиоци. Одговор на та питања је тежак, јер је скопчан са оним принципијелним проблемом- **да или не еутаназија?**

Прича о смрти, као што сам напред и назначио, може да се прича на много начина и са много почетака, као и прича о животу и рађању. Верници имају јасан став о овим проблемима и он почиње и завршава се тиме да смо сви дело Божије и да је он тај који одлучује. За њих је еутаназија незамислива⁸. Од мужа и жене креће крвно сродство, а њих двоје нису крвни сродници. Шта их онда везује? Дух. Значи дух је по њима начело крвне сродности.⁹ Ово напомињем просто из разлога што заговорници еутаназије траже могућност да се родбина, а ту се подразумевају најужи крвни сродници, при чему се подразумевају и супружници, изјасни о акту еутаназије.

Позиција заговорника еутаназије је много неповољнија од позиције верника, па и оних који нису верници, али су против еутаназије, јер они морају да образложе зашто се залажу за еутаназију.

Највећи број њих ће се приклонити схватању да човек има право на живот, односно **неприкосновеност живота**¹⁰, као и да једино он има право да располаже њиме. Овде би требало да се буде мало обазрив. Сви се слажемо да човек има право на неприкосновено исказивање слободне воље. Ако он то право жели да користи у смислу укидања сопствене слободе, он самим тим укида ту исту слободну вољу и противречи себи самом. Овај појам **неприкосновости** тера све државе да из Закона избаце смртну казну. Пошто је већина држава света то и урадила, сада прихватајући еутаназију долазимо у парадоксалну ситуацију да је људски живот **не-неприкосновен**. По логичком закону **о искључењу трећега** морамо да се одредимо да ли је људски живот **неприкосновен** или **не-неприкосновен**. Ако прихвати тезу о не-неприкосновости, односно еутаназији, законодавац долази у позицију која је у најмању руку

8 Јеротић В (2008): 331-333

9 Томислав Новаковић www.filosof.rs Мисли

10 Пакт о грађанским и политичким правима: Право на живот је урођено људско право

збуњујућа, односно у позицију да се поједине ситуације изузимају кроз арбитрарност, односно ту се губи позиција универзализације, а то води недовољној одређености закона и злоупотребама, тако да имамо следећу ситуацију. Тешки злочини су више изузетак него правило, па смо у циљу подржавања **неприкосновености** живота, дакле због тог принципа, прихватили укидање смртне казне над најтежим злочинцима, који су перманентна опасност по друштво, при чему се троше велике паре на њихово надгледање на доживотној или дуготрајној робији. Истовремено позивајући се на еутаназију ми се позивамо као што сам већ рекао на **не-неприкосновеност** живота, па смо спремни да немоћне и најслабије уз или мимо њихове воље уз сагласност родбине лишимо живота. То се правда са две кардиналне чињенице. Прва је достојанство, а друга је рационалност која може да поправи услове за лечење других у систему здравствене заштите. Овај други моменат проистиче из чињенице да велики број оболелих који су у стању мождане смрти, али не и физичке, може јако да оптерети целокупни систем здравствене заштите па ће многи који имају здравствених проблеме и који су изгледнији за решавање бити ускраћени због недостатка новца. Ова, условно речено примедба, може се навести у солидарном систему здравствене заштите, јер либерално демократски систем не подразумева заједничку касу. Вратимо се сад на напред изнету чињеницу трошења огромног новца на дугогодишње издржавање тешких злочинаца, па имајући у виду да се у том солидарном (источном) систему друштвених односа новац прелива из једне касе у другу, заправо је он заједнички за целу заједницу и све друштвене потребе, произилази да смо обзирнији према тешким злочинцима него према немоћним и болесним људима што свакако не иде у прилог ни једној заједници.

Вратимо се сад **достојанству**. Кант је пре два века, о њему рекао следеће: “...У царству сврха све има или неку цену или достојанство. Оно што има цену такво је да се на његово место може поставити такође нешто друго као његов еквивалент; напротив, оно што не допушта никакав еквивалент, достојанство је”. Као деонтолошки¹¹ усмерен етичар он се обраћа човековој суштини – **човештву**, кроз модификацију категоричког императива¹² у виду практичног императива : “Поступај тако да човештво у својој личности као и у личности другог човека увек употребљаваш у исто време као сврху, а никад само као средство.”¹³ Један од главних приговор утилитаристички¹⁴ настројених етичара, деонтолошки настројеним етичарима је сукоб дужности, који у свакодневном животу тешко може да се избегне (рецимо

11 Деонтолошка етика: Етика заснована на идеји о дужности, или ономе што је исправно, или правима.

12 Категорички императив: *Понашај се као да ће максима твога понашања буди универзални закон*

13 Кант (2008): 74

14 Утилитаристичка етика: Она етика у којој је мерило вредности неког чината у којој мери повећава општу корисност или срећу.

дужност да се помаже све док је неко жив и захтев да га лекар еутаназира). Пошто универзализација¹⁵ није довољна за отклањање сукоба дужности Кант прибегава царству сврха. На овом месту настаје размимоилажење. Они који верују у Бога, верују да је он на челу тог царства, а они који не верују у њега, већ у науку, прихватају да у природи под дејством природних закона постоје правила функционисања (узрочно-последично) која обезбеђују енергетску и сваку другу равнотежу у свету каквог знамо; јурећи једну па другу честицу којом ће да повежу микро и макро космос и да направе јединствену физику света. И док Кант, Декартов јаз између *res extensa* и *res cogitans*, мири *категоричким императивом*, ови други у слободном људском понашању усмереном ка добрим решењима виде читав низ психолошких, социолошких и других момената, прихватајући да духовна надградња диктира понашање. Ту остаје недоречено која честица, која сила, спаја свет материјалних честица и духовну надградњу и какви су ту узајамни узрочно-последични односи. Дакле и поред све аналитике, јаз између духа и материје није ништа боље “окрпљен” него што је категоричким императивом.

Интересантан је начин на који Кант помоћу универзализације и царства сврха побија право на самоубиство (и убиство): *”Могу хтети да убијем некога, али не могу хтети да убијање постане универзални закон, јер би у тој идеји било садржано и то да мене треба убити... ..као што не могу сматрати исправним самоубиство, јер би универзална примена те максиме уништила сваку могућност живота и сваког хтења, хтења не-хтења, што је у противречности са полазном предпоставком да је то управо нешто што се хоће: ако се хоће онда је то хтење, а не не-хтење”*¹⁶.

За многе савременике строги деонтолошки ставови нису прихватљиви. Преовлађујућа неолиберална или демократско-либерална идеологија има своје гледање на ствари. Свет је по њима онакав какав нам је дат. Ми у њему заузимамо онај положај који смо стекли рођењем или својим школовањем, односно напредовањем или назадовањем у друштву. Свуда и на сваком месту истиче се човекова индивидуалност и слобода у одлучивању. Водећи теоретичар правде у том и таквом систему вредности Џон Ролс¹⁷ истиче да је имајући у виду неједнаке почетне услове неопходно да се прво заборави ко смо и да у таквим условима разговарамо о правди, односно да онима који су у неповољнијем положају друштвене институције буду у позицију повољнијег коришћења. Слобода у одлучивању подразумева да је он у стању да неприкосновено одлучује о својој судбини, а снага личности носи печат индивидуалности појединца. Сумирајући претходне реченице долазимо до тога да парадоксално Ролса прогласимо идеалистом, јер тражи

15 Бабић Ј (1991): 51, 53-54, 58

16 Бабић Ј. (1991): 53-54

17 Ролс Ј. (1988): 21

да у једном тренутку, на почетку разматрања правде заузмемо позицију заборавља. Мислим да то пада већ не следећем примеру: -Ја сам богаташ и мој интерес је у подели добити сходан моме положају, а мој школски друг је релативно сиромашан и његова ће добот да буде мања. Немам против да он има привилегован приступ коришћењу здравствене заштите у домену који обезбеђују друштвени ресурси, али ако буде један апарат, а он или ја, свакако ћу ја купити тај апарат, јер сам јачи и моћнији-. -Да али Закон?- рећиће неко. Ту и почиње и завршава се свака дискусија о праведности у савременом свету. Све већи број Закона изводи се или усклађује по међународним законодавним актима, а знамо из савремених збивања да су они брутално на страни јачег и богатијег.

На овом месту неко би се могао упитати чему овај део дискусије и како је он повезан са еутаназијом. Већ сам нагласио да еутаназија у свакодневном животу Србије у оном делу који се бави здравственом проблематиком није горуће питање, а опет са друге стране потпуно неочекивано за многе, се ставља у гро план његово законодавно решавање. Логично је тада да се запитамо следеће:

- Ко је иницијатор или прецизније ко стоји у позадини за доношење таквог закона?
- Који су разлози за његово доношење?
- Чему журба?

Одговора на сва три питања може да се да ако се зна одговор на прво питање, јер ако знамо тај одговор, он (иницијатор) ће нам прецизирати одговор на остала питања.

Идемо редом. Распитао сам се на више места да ли је еутаназија на “менију” неких од закона који су под ингеренцијом *Закона о здравственој заштити становништва*. Одговор колико сам успео да докучим био је негативан. Пратећи спиновање дневне штампе дошао сам до предлога Грђанског Закона у коме ће да буде обрађена тема еутаназије. По налогу наше Владе основана је комисија која је радила на нацрту Закона. Дакле, иницијатор је Влада и она би требала да нам да објашњење на сва три питања. Не желим да будем малициозан и да посумњам у њену независност али сама чињеница да ће се тај Закон истовремено да буде на расправи са Законом о истоплним браковима не чини ме спокојним и имам осећај да се ту ипак ради о нечем исфорсираном, да не будем груб и кажем наметнутом. Пошто сам по струци лекар директно сам заинтересован за овај проблем, а како сам истовремено и дипломирани филозоф, сматрам себе довољно позваним да дискутујем о овој теми.

И док о нашој овој или оној владајућој гарнитурџи могу да мислим овако или онако осетио сам нелагоду када сам прочитао да *Копачичка Школа Природног Права* подржава рад на том

Закону. Наши еминентни правници који се баве правом окупљени на том форуму имају апсолутни ауторитет непристрасне групе људи, која је у стању да сагледа све аспекте тог проблема. На њиховом сајту под насловом *Хексагон природног права* већ у првој реченици пише: *Филозофија природног права дело је наше интелектуалне културе. Од Аристотела и пре њега, до Канта и после њега.....у четвртом пасусу...Та воља, у прошлости и данас, често није вођена ауторитетом ума, већ нагоном власти, страсти или интереса- појединачних или групних, националних, расних, политичких, класних. Шестом пасусу.Извор тог рационалног природног права, треба, дакле, тражити у ауторитету ума, као високо развијеног биолошког својства човека и као природног чинитеља правила понашања. Четрнаести пасус Да би се нашла на том путу, Школа је, снагом факта филозофије природног права, градила један свој прозор на општем здању универзалних вредности права слободе човека као дела заједничке природе.* Овај текст је потписао професор права Др Слободан Перовић.

Ко прочита овај текст стиче утисак да је то суштина рада овог форума и њихов есенцијални приступ. Неколико елемената које сам апострофирао и неке које због простора нисам, јасно разлучују повезаност ума са слободом као човековим есенцијалним својством, нејасну дистинкцију разум (рационално) и ум, као и ограђивање од сваковрсних присила и принуда. Тим пре сам био јако изненађен подршком коју су дали доношењу Закона о еутаназии, јер се она коси са напред изнетим. Кант, на кога се позива аутор је преко разума и ума дошао до слободне воље која чини суштину човековог бића, како теоријског тако и делатног. У самом акту еутаназии постоји више учесника. Један је онај који ће да буде еутаназииран, други су они од којих понекад може да се тражи сагласност (родбина), а трећи су они који би требали да је спроводе. Томе треба додати и државу која кроз законе жели да уреди ову област и ако мислим да треба прво да обавести грађане о напред постављеним питањима.. У прва два случаја јасно се апострофира тражење сагласности учесника, односно слободно изјашњавање о њиховој вољи, а само се од лекара или других здравствених радника подразумева да су они на страни еутаназиије, што је врло спорна чињеница из више разлога.

Први разлог је инкорпориран у самој Хипократовој заклетви. У тексту оригиналне заклетве, за коју сматрам да је *искрено обећање*¹⁸, сваки лекар се обавезује: *“Никоме нећу, чак и ако ме замоли, преписати смртоносан отров нити ћу му дати савет који може проузроковати његову смрт”*. Та заклетва без обзира на њене савременије верзије, јесте стварни симбол професије. Она је та која даје легитимност. Са њом су лекари почели да улазе у све душе и

18 У свом раду “Хипократова заклетва као говорни чин и етички кодекс” (VI Конгрес приватне лекарске праксе 2013) изнео сам тезу да је оригинална верзија искрен чин обећања, а савремена верзија неискрен чин обећања.

домове пацијената, као неко коме се неограничено верује. Неко коме се поверава живот. Легализовањем еутаназije лекари губе тај легитимитет. Постаће они који могу да својим поступцима, чињењем или нечињењем одузимају живот. Замислите старе и немоћне људе који треба да се јаве на лечење. Свако од њих почеће да гаји егзистенцијалну зебњу. Можда ће неко помислити да је ово претеривање, али треба се ставити у положај онога ко је немоћан, ко повремено губи свест, ко има несређену ситуацију у породици, ко лако подлеже теоријама завере... Веома много оних “који” разбиће два миленијума неограниченог поверења.

Други разлог у елаборацији, а први по битности, је ноторна чињеница да и лекари као људи имају своју слободну вољу. За оне који нису блиски филозофији она се изводи из два појма, нужно и слободно, који искључују један други, при чему први следи из довољног разлога који сам по себи нема супротност, а други, слободно, заједно са појмом случајно је његова негација. Из тога произилази да човекова слободна воља у својим испољавањима уопште не би била одређена узроцима или довољним разлогом. Дакле, ја сам се определио да будем лекар својом слободном вољом, без обзира да ли ме је привлачио неки разлог (љубав према људима, жеља да помажем другима, материјални моменат, присила, друштвени углед професије...). Саобразно томе, ја сам при одлуци могао рећи да или не, али ако сам рекао да, нужен минимум да сачувам своје достојанство и достојанство својих болесника је да делујем у складу са оним што је у темељима моје професије.

Назив те професије у нашем језику изводи се из речи лек, која означава нешто чиме се помаже болеснику. Нисам стручњак за етимологију, али ми је један колега указао на интересантну чињеницу да се она среће у речи *млеко*, које са своје стране асоцира на мајку (сигурност, заштита), а као прва храна она га и одржава у животу. Давањем лека или тачније лечењем бави се лекар, а циљ лечења је да се болеснику помогне да превазиђе болест и оздрави. Сам процес лечења повезан је са многим проблемима. Док је медицина била на нижем нивоу развоја, та помоћ је била често недовољно квалитетна, а данас кад се она разудила на многе области и дубоко ушла у њих, постоји проблем сагледавања човека као целине, јер један лекар, ма како био начитан није у стању да савлада све те области. Мали увид у историју медицине у Србији води нас у манастире у којима би се поједини вичнији монаси бавили давањем *лековитих* трава. Лековита трава или лек за неку бољку, тек неки људи би били *лечени* и *излечени*. Касније, крајем деветнаестог века када се у Србији појављују школовани лекари и како су долазили са запада где су јако учене људе звали - *доктор*, а лекари то јесу били, у Србији готово паралелно постоје та два појма за људе који се професионално баве лечењем. Интересантан је и појам

јатрогеног¹⁹ оштећења или болести, српски речено лекарске грешке који се везује за грчки корен речи лекар. Термин лекарска грешка је скоријег датума и између осталог еутназија или асистирано самоубиство од стране лекара сврстава се у јатрогену болест или оштећење, барем док нови Закон, ако се донесе, не каже другачије, као што је и хомосексуалност некад третирана као девијантно понашање, а данас се за такву квалификацију може одговорати пред неким другим, а опет Грађанским законом.

Човек као социјално биће живи у заједници. Неограничена слободна воља појединца може да угрожава друге, па су закони настали из потребе да се она ограничи у толико да их не угрожава. Грађански закон који има претензије да се бави тиме је један од њих. Имајући у виду напред речено постављам питање чиме он ограничава онога ко жели да буде еутаназиран а чиме лекара. Првога ничим, чак га фаворизује. Како? Његова слободна воља, избор, је еутаназија. Грађански закон Србије који је у фази израде је подржава, значи не ограничава му слободну вољу. Они који се баве законима знају да закон има и превентивну и заштитну функцију. Превентивна се састоји у томе да санкцијама обесхрабрује потенцијалне прекршиоце, а заштитна, да их штити од других, односно да их штити од њих самих. Ко може да прекрши тај закон? Лекар који не жели да уради еутаназију и који је дубоко у својој души третира као свако друго убиство без еуфемизма асистирано самоубиство. Поставимо и овакво питање. Да ли би онај, који човеку који извршио самоубиство претходно донео омчу и столицу, или донео отров, или дао у руке претерану дозу лека одговарао? Зашто ограничавамо количину преписаних опијата? Дајмо људима који имају јаке душевне патње да се самоубију. Да ли је то порука потенцијално новог закона о еутаназији? Или је можда већа патња оболелог који има јаке физичке болове од онога ко јако душевно пати? Кога закон штити? Лекара сигурно не штити, већ му патерналистички наређује. Да ли штити кандидата за еутаназију. Ту би реч *штити* и *заштитити* морали додатно да анализирамо. Оне воде порекло из речи *штит*, који значи неку брану, препреку испред нечега и први је несвршени глагол, а други свршени глагол. Нешто има смисла да се штити и заштити да би трајало, а у случају еутаназије шта остаје да траје? Да ли њиме штитимо потенцијалног кандидата за еутаназију који је у једном тренутку поклекао? Када нема онога кога смо хтели да штитимо та радња је неуспешна или бесмислена, јер што смо га штитили?

Трећи разлог је врло специфичан и проистиче из природе односа лекар-пацијент и законске регулативе у тој области. Проф. права др. Јаков Радишић у свом чланку *“Грађанска*

19 Ιατροσ-lekar ; γενεσισ-postupak

*одговорност лекара која проистиче из њиховог занимања*²⁰ осврће се на тај моменат и каже: *“..грађанска одговорност медицинских посленика није посебно уређена, него се одвија према општим правилима о имовинској одговорности. С тога је могло изгледати да у њој нема неке особене проблематике која би изискивала посебну обраду. То је, међутим, погрешно јер својеврсна природа односа лекар-пацијент условљава и извесне специфичности имовинске одговорности лекара, односно здравствених установа. Однос између ових субјеката не одвија се једино према правним правилима, него и према нормама медицинске или лекарске етике, шта више, ту су етичка начела примарна: она обликују правне обавезе, одређују њихову садржину и опсег”*. Само онај ко се бави лечењем зна са колико је финих нити повезан са својим пацијентом. Оне му помажу да издржи и избори се са свим негативним набојима које собом носи свака болест. Нови пацијент је нова борба и увек нада у то да си јачи од болести. Борити се против болести значи бити на страни пацијента и он то зна и осећа. Пуно пута они клону и желе да се предају, али их лекар охрабри и они наставе борбу. Шта се догађа код еутаназије. Пацијент се предао. Жели да одустане од борбе. Жели то и од свога терапеута. И рецимо да он пристане на то. Тешко је изгубити борбу са болешћу и она носи много емотивне патње, али је далеко већи проблем предати се и казати овде се нисам борио до краја. Издао сам себе, своја начела, пацијента, јер он ме је у дубини своје душе поштовао због тога што сам се борио за њега до краја, за који се он надао да неће да буде такав. Релативизовање живота, овај је мање вредан или више вредан па захтева посебан третман, а еутаназија тражи такав став, довела би код лекара, а посебно оних који су против активног учешћа у свесном лишавању живота, губљење сигурног ослонаца и великих душевних проблема. У условима одобреног закона о еутаназији, он не би имао никакву заштитну функцију за лекаре који се противе том чину, а у условима када еутаназија и даље не би била одобрена, закон би деловао превентивно (заштитно) на оне који се противе еутаназији, а можда би због посебних релација са пацијентима били у ситуацији да је учине.

Симбол правне науке су теразије, вага. Ту се мери и одмерава. У филозофском смислу речено битна су два момента квантитет и релације. И утолико је Проф. Перовић у праву кад говори о рационалном праву, али ми није јасно што се позива на природно право, ум и Канта, кад је за њих поред наведеног подједнако битан квалитет и модалитет. Постоје људи из *“једног комада”*. Они кад се једном огреше о своја начела више не могу из самопоштовања да функционишу. Не могу данас да буду лекари, сутра *“асистенти у самоубиству”*, а већ прекосутра кад се донесе Закон о активној еутаназији и убице.

Из свега реченог до сада могу извући неколико закључака.

Имајући у виду да се еутаназија ослања на слободну вољу појединца, логично је да буде предмет разматрања закона из домена Грађанског права.

Како се она спроводи у оквиру рада медицинске делатности неопходно је мишљење те струке.

Доношење неког закона проистиче из потребе за уређењем неких односа у друштву.

Да ли је у оквиру медицинске струке покренута предрасправа о потреби доношења закона о еутаназији. Није.

У оквиру правне струке проблем грађанских слобода стално је у жижи. Хипотека коју смо носили у другој половини двадесетог века, а која се односила на њих, попут повратног ефекта долази нам у сусрет већ деценију и по. Да проблем грађанских слобода није и проблем у светским оквирима можда би се на неки начин ствари одвијале нормалнијим током. Овако хтели ми то или не, оне се користе као својеврстан облик политичких притисака, јер усклађивање локалних законодавстава са светским, а такав је тренд, не иде по Кантовом делу “Вечни мир”, већ по оној пословици “Што је за богове није за волове”. Због тога сматрам да је на делу непотребна журба. Држава је морала да кординира активности пре предлога *Закона о еутаназији* у правцу јавне расправе о потреби таквог закона, па тек после тога да да сигнал за израду његовог предлога. Дајући подршку предлогу овог закона, пре консултовања медицинске струке, *Копоничка школа природног права* стекао сам утисак није узела у обзир специфичност односа лекар-пацијент, па је самим тим угрозила своје право на целовит приступ проблему и демантовала своје оснивачке принципе који се позивају на филозофски (свеобухватни) приступ сваком проблему. Пре овога проблема правна струка је морала дубље и свеобухватније да приступи ревизији и модернизацији целокупног законодавства везаног за медицинску струку, па тек онда да се пређе и на деликатније проблеме. Грађанска одговорност лекара, као и кривична, настаје или због непрописног лечења или због изосталог или некоректног обавештавања пацијента о чињеницама везаним за његово здравствено стање и поступке у складу са тим. Како ће у случају еутаназије да се дефинише лекарска грешка? Како смешно звуче закони о борби против ГМО, код богова, кад су они на прагу закона везаних за генетско инжињерство људи. Ја не мислим да су смешни и подржавам их. Усуђујем се да кажем да ће Закон о еутаназији, имајући у виду степен корупције у нашем здравству, врло брзо да подстакне најпре илегалну, а затим вероватно и легалну берзу органима. Џаба после позивање на оштру казнену политику. Када је отворена полемика о несталим бебама мислио сам да је то једна монструозна прича из теорија завере и да ће тај проблем да буде врло брзо решен. Било ми је незамисливо ко је могао

то и да помисли. И до чега смо дошли? До *Закона о несталим бебама*.

Посебан проблем у овој причи је “ћутање” медицинске струке. Свесна изазова, вероватно док не буде приморана да се изјасни она то и неће. Међутим, бојим се да је време које ће бити дато за јавну расправу о *Закону о еутаназији* релативно кратко да се организују јавне расправе у оквиру наших струковних организација, а најпозванији за то су Етички комитет Српског лекарског друштва и Етички одбор при Лекарској комори Србије. Лекари имају свој став о овом питању и он је свакако подељен на оне за и против. Ако је клима таква да је већина против тог Закона, тада би требало дати предлог да се његово доношење одложи, у противном треба добро размислити како да се заштите они који су против тога. Кроз овај текст мислим да сам дао свој јасан став да сам против еутаназије, као и разлоге због чега сам против, а поготову сам против оваког исхитреног начина његовог доношења. Такође ћу се обратити напред наведеним субјектима истим текстом; законодавцу да ставим до знања како мислим да је овакав начин доношења тако важног закона исхитрен, *Копачичкој школи природног права* са циљем да укажем на моје разочарање њиховим приступом, а Српском лекарском друштву и Лекарској комори Србије апел да се на време покрене расправа о овом питању.

Чачак 18.03.2016

Литература

1. Мил С. Ц.: *Утилитаризам* – Увод (Проф. Др Вуко Павићевић), 1960, Београд, Култура, стр. 19, 22, 25
2. Харт Х.Л.А: Појам права, Библиотека Номос, 1994, Подгорица, Цетиње, стр 27-33
3. Јеротић В.: *Еутаназија и религија*, 2008, Београд, Српски архив за целокупно лекарство, стр. 331- 333
4. **Кант И.** : Заснивање метафизике морала, Дерета, Мала филозофска библиотека, Београд, 2008, стр. 112-116
5. James Rachels, "Active and Passive Euthanasia", *The New England Journal of Medicine*, Vol.

292, 1975 pp. 78-80

6. Бабић Ј.: *Категорички императив и универзализација*, 1991, Филозофско друштво Србије, Филозофске студије XXIII Београд, стр. 51, 53-54, 58
7. Блекбурн С. : *Оксфордски Филозофски речник*, Светови, 1999, Нови Сад,
8. Ролс Џ.: *Теорија правде*, (превео са енглеског Милорад Ивовић), 1988, Београд-Подгорица, Службени лист СРЈ, стр.21